

SKÅNE HALLAND & BLEKINGE

De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening

Guide till fornlämningar!

Guide till fornlämningar i Skåne, Halland & Blekinge

Här presenteras ett urval av de mest bemärkta fornlämningarna i de tre landskapen, från äldre stenålder till järnålderns slut. Skåne, Halland och Blekinge var fram till senare delen av 1600-talet en del av det danska riket och har en delvis gemensam historia som är avläsbar också i dagens landskap.

De synliga fornlämningarna berättar om människor, om maktförbindelser, ritualer och föreställningar kring liv och död. Under mark, intill fornlämningarna, finns ofta spår efter äldre tiders vardagsliv. *Obs! I syfte att skydda och bevara spåren från det förflutna kräver alla markgrepp som berör fornlämningar tillstånd från Länsstyrelsen.*

Fornlämningarna har förändrats över tid och kan bestå av gravhögar, resta stenar, boplatser, märkliga stenformationer eller ristade hällar. En del är välbevarade och syns vida omkring medan andra bara finns kvar som avbildningar i illustrationer och på äldre kartor.

I kulturmiljölagen sägs att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön, och att ansvaret för detta delas av alla. Genom denna folder vill vi, De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening, bidra till kunskap om forntidens lämningar. Så varsågod, följ med på en tur i tre landskap till okända och kända platser.

På vår webbplats kan du läsa artiklar från 1961–2020 varav en del fornlämningarna i denna folder. www.tidskriftenale.se

Utgiven av De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening, februari 2025. Layout: Lönegård & Co. Text och bild arkeologi: Mikael Henriksson, Anders Håkansson, Bengt Söderberg, övrigt Pia Sander.

Slumme sten vid Grimeton

SKÅNE (Se karta på nästa sida)

1 KULLABERG Undersökningar av Fredrik den VII:s grotta, Mindre Josefinelustgrottan och Lahibiagrottan visar att de använts återkommande under senmesolitisk och neolitisk tid, 6000–1800 f. Kr., och fram i modern tid. Grotterna erbjuder skydd i en utsatt marin miljö med goda förutsättningar för jakt och fiske. ☞ L1989:9596

2 RÖNNEBERGA BACKAR Iögonfallande koncentrationer av gravhögar från bronsåldern, 1800–500 f. Kr., markerar ett urgammalt bygdecentrum med storslagen utsikt över den kringliggande slätten. Rönneberga härads tingsplats låg på backarna och funktionen som samlingsplats går långt tillbaka i förhistorisk tid ☞ L1989:9769

3 GILLHÖG En gånggrift uppförd under yngre stenåldern, ca 3 300 f. Kr. Den är noggrant restaurerad och en rymlig gravkammare kan nås genom en låg, sex meter lång ingång. Gånggriften har använts som landmärke och erbjuder utsikt över sundet och det som en gång var en mindre insjö (fornsjö) med stenåldersboplatser. → Se Ale 1986:3. ☞ L1989:378

4 UPPÅKRA Den största och mest fyndrika järnåldersbosättningen i Norden var kontinuerligt bebodd under minst tusen år, 100 f. Kr.–1000 e. Kr. Omfattande kulturlager med bebyggelselämningar är dolda under mark men visualiserade på olika sätt för besökare. Arkeologiska undersökningar, visningar och andra aktiviteter pågår. → Se Ale 2006:1, 2012:4, 2021:3/4. ☞ L1989:7467

5 VÄTTERYD Gravfältet var i bruk under yngre järnålder, ca 400 e. Kr., och är ett av de största i sitt slag i Skandinavien med 375 bevarade resta stenar varav många ingår i större monument. Nära gravfältet har man funnit platser där exklusiva hästuprustningar offrades under 400-talet e. Kr. → Se Ale 1993:3, 2022:4. ☞ L1990:1893

6 ALES STENAR Den största bevarade skeppssättningen i Sverige dateras till yngre järnålder, 400–1050 e. Kr. En skeppssättning är en slags grav men kan också ha fyllt andra funktioner, i synnerhet om de i likhet med Ales stenar är monumentala. Läget på Käsebergaåsen är magnifikt. → Se Ale 1961:1, 1987:1, 1995:1, 1997:1, 2004:1. ☞ L1989:4165

7 STENSHUVUD Skånes enda säkert konstaterade förhistoriska borg (fornborg), dateras till yngre järnålder, ca 400–550 e. Kr. Synliga lämningar består främst av jord- och stenvallar som uppfördes där borgområdet inte begränsades av branta stup, vilket är tydligast i söder. Den storslagna utsikten erinrar om behovet att hålla utkik i orostider. ☞ L1990:5884

8 KUNGAGRAVEN I KIVIK Kungagraven uppfördes under bronsåldern, 1800–500 f. Kr., och är en av de mest uppmärksammade i norra Europa. I ett mäktigt stenöse som är en sentida rekonstruktion finns en stenkista med ristade hällar där ett flertal yngre individer var gravlagda. I närbelägna Ängakåsen finns gravar och husgrunder från brons- och järnåldern. → Se Ale 1964:2. ☞ L1990:6549

9 GUDAHAGEN I NÄSUM Ett gravfält av ovanlig karaktär som var i bruk under yngre järnåldern ca 400 f. Kr.–1050 e.Kr., möjligen även under medeltiden. Olika typer av skelettgravar och brandgravar (kremerade) ligger inom en närmast rektangulär, delvis bevarad stensättning. Två stenlagda ramper leder upp till stensättningen som ligger på en kulle invid Holjeån. → Se Ale 1967:1, 1967:3. ☞ L1991:3001

10 FRÄNNARP Hällristningar från bronsåldern, 1800–500 f. Kr. Bland motiven finns vagnar som är förspända med hästar, vilket är ovanligt i Sverige. Ursprungligen låg hällristningarna i anslutning till dåtida bebyggelse och odlingsmarker. Idag ligger den i skogen, och är tillgänglig för personer med funktionsvariationer. → Se Ale 1962:3, 1972:3. ☞ L1991:1519

De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening

De tidigare danska landskapen Skåne, Halland och Blekinge har en fascinerande kulturhistoria som uppmärksammas av De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening. Föreningens tidskrift, Ale, har som syfte att presentera aktuell forskning rörande landskapens historia, arkeologi och närbesläktade ämnen. I Ale skriver ledande forskare i läsvänliga former för en större läsekrets.

Som medlem får du:

- 4 nr/år av tidskriften Ale med medlemsbrev.
- Inbjudan till medlemsaktiviteter och en årlig bussutflykt till historiska platser under ledning av ämnesexperter.
- Inbjudan till årsmöte med förfriskningar och föredrag av forskare

På hemsidan finns föreningens äldre tidskrifter och Ale från 1961–2020. Medlemsaktiviteter presenteras i Ale, medlemsbrev, på vår Facebooksida och hemsida: www.tidskriftenale.se
Medlemsavgift: 250 kr/år. Betala till Plusgiro 24 68 31-2. Ange namn, adress och e-post. Välkommen som medlem!

DE SKÅNSKA LANDSKAPENS HISTORISKA & ARKEOLOGISKA FÖRENING

HALLAND

11 FJÄRÅS BRÄCKA

Fjärås Bräcka är en mäktig och fornlämningstät isandsbildning (spår av inlandsisens färdväg) som reser sig högt över den nordhalländska kustslätten. Ända sedan stenåldern har den varit en viktig färdväg utmed kusten och innehåller stora gravhögar från bronsåldern, ett hundratals kvarvarande resta stenar och andra lämningar från vikingatiden (Li-gravfältet), samt en kolerakrykogård från tidigt 1800-tal. ☞ L1997:2648

12 VEDDINGE Rumpelösa kyrka är en välbevarad stenkammargrav (gånggrift i hög) från yngre stenålder, ca 3300 f. Kr. Graven innehåller en rektangulär gravkammare med väggar och tak av hällar och block samt en stensatt gång. ☞ L1996:4169

13 GRIMETON Broåsens rika järnåldersgravfält består av ett stort antal gravhögar av olika slag, långhögar, domarringar, treuddar, skeppsformiga och ovala stensättningar samt skeppssättningar. Den största domarringen, Göthriks ring, mäter över 20 meter i diameter. Exklusiva gravfynd visar att Grimeton varit en centralort i ett hövdingadöme som omfattande den omgivande dalen under yngre järnålder 400–1050 e.Kr. ☞ L1997:3164

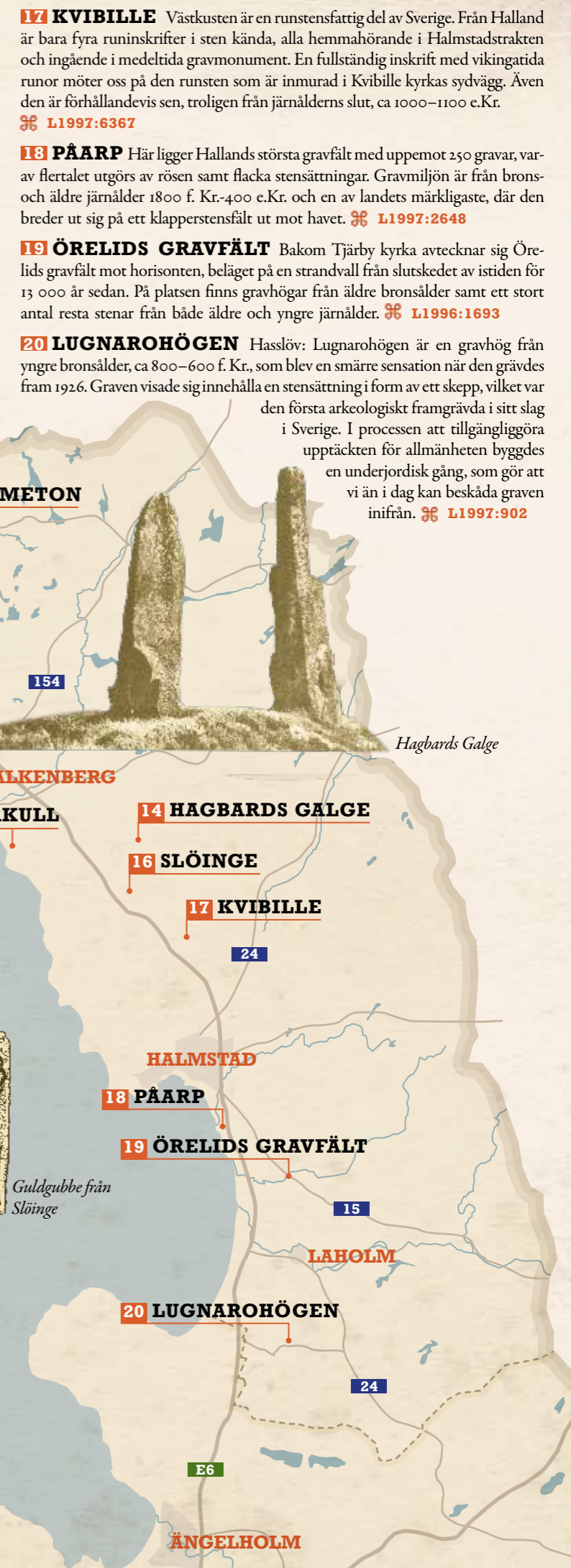
14 HAGBARD'S GALGE Asige. En av Hallands mest kända och märkligaste fornlämningar är gravfältet vid Hagbards galge. Fornlämningen är troligen från bronsåldern och består av stensättningar och resta stenar. På stenarna finns olika ristningar, bland annat solristningar, skepp och människofigurer. Två stenar har sedan länge knutits till en tradition om vikingahövdingen Hagbard och hans fastmö Signe. Enligt denna skulle Hagbard ha dömts till döden och hängts mellan stenarna. ☞ L1996:7227

15 SMÖRKULL Falkenberg. Smörkullen ingick tidigare i en kedja av värddkasar (signalsystem med eldar) utmed kusten. Med eldarna kunde snabbt en hel bygd varnas vid fara. Fynd av en guldsål och ett svärd från yngre bronsålder, ca 1100–900 f. Kr., visar att berget även varit en kultplats där offer skett. Endast ytterligare ett fynd i form av en guldsål från bronsåldern är känd i Sverige, i Mjövik i Blekinge. ☞ L1997:5354

16 SLÖINGE Hallands mest kända och fyndrika boplatser från yngre järnålder, ca 400–1050 e. Kr., främst uppmärksammas beroende på den stora mängden fynd av s.k. guldgubbar (små tunna guldblåtar med präglade motiv). Undersökningar visar att platsen utgjort ett regionalt centrum av politisk, ekonomisk och religiös betydelse. Informationsskylt med utsikt över fornlämningsmiljön finns vid Berte kvarn. → Se ALE 1993/2. ☞ L1997:5719

Guldgubbe från Slöinge

17 KVIBILLE Västkusten är en runstensfattig del av Sverige. Från Halland är bara fyra runinskrifter i sten kända, alla hemmahörande i Halmstadstrakten och ingående i medeltida gravmonument. En fullständig inskrift med vikingatida runor möter oss på den runsten som är inmurad i Kvibille kyrkas sydvägg. Även den är förhållandevis sen, troligen från järnålderns slut, ca 1000–1100 e.Kr. ☞ L1997:6367

18 PÅARP Här ligger Hallands största gravfält med uppemot 250 gravar, varav flertalet utgörs av rösen samt flacka stensättningar. Gravmiljön är från brons- och äldre järnålder 1800 f. Kr.–400 e.Kr. och en av landets märkligaste, där den breder ut sig på ett klapperstensfält ut mot havet. ☞ L1997:2648

19 ÖRELIDS GRAVFÄLT Bakom Tjärby kyrka avtecknar sig Örelids gravfält mot horisonten, beläget på en strandvall från slutskedet av istiden för 13 000 år sedan. På platsen finns gravhögar från äldre bronsålder samt ett stort antal resta stenar från både äldre och yngre järnålder. ☞ L1996:1693

20 LUGNAROHÖGEN Hasslöv: Lugnarohögen är en gravhög från yngre bronsålder, ca 800–600 f. Kr., som blev en smärre sensation när den grävdes fram 1926. Graven visade sig innehålla en stensättning i form av ett skepp, vilket var den första arkeologiskt framgrävda i sitt slag i Sverige. I processen att tillgängliggöra upptäckten för allmänheten byggdes en underjordisk gång, som gör att vi än i dag kan beskåda graven inifrån. ☞ L1997:902

